

В. ШОПІНСЬКИЙ.

САМОПАЛКА

КАРТИНА В ДВОХ ДІЯХ

З РЕВОЛЮЦІЙНОГО ЖИТТЯ НА УКРАЇНІ.

Ціна 35 центів.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

1921

В. ПОННСЬКИИ.

САМОПАЛКА

КАРТИНА В ДВОХ ДИЯХ

З РЕВОЛЮЦІЙНОГО ЖИТТЯ НА УКРАЇНІ.

НЮ ЙОРК, П. Ї.

1921

ДІЄВІ ОСОБИ:

Андрій Росперезанно.

Росперезанчиха.

Швидкий.

Петрух Бездомний.

Євтух Безродний.

Іван Підсмиканий.

Степан Недомучений.

Гаврило Крутобедрий.

Сторож-Тимно.

Волостний комісар землеробських справ.

Інструктор.

Піп і селяни.

ДІЯ І.

(Андрій Росперезанко стоїть без шапки, з коромеслом і чекає на большевиків. Швидкий біжить з волости.)
(Діється на вулиці).

ЯВА І.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Звідки вас жене так, куме?

ШВИДКИЙ (висапуючись): — З волости... ой!... Знов большевники появились!

РОСПЕРЕЗАНКО: — А багато їх там є? Є і наші, чи самі чужі?

ШВИДКИЙ (висапуючись): — Є, є, і чужі і наші... Гаврило, Данило, Іван, Степан, Роман, Демян, Євтух, Петрух...

РОСПЕРЕЗАНКО (перебиває): — Як? І Петрух Бездомний вже пішов в большевники?

ШВИДКИЙ: — Атож!... Щей як пішов. Кричить, галасує, розмахує руками: не треба, каже, нам багатих більше на селі. Всі, каже, повинні бути рівні. Або всі бідні, або всі багаті. Позаберати, каже, треба землі в багатів. Поділити поміж усіма. Хай, каже, кожний має. Не треба, каже, більше багачам в пояс влязатись. Все від них забрати: землі, худобу і майно!...

РОСПЕРЕЗАНКО (не терплячи): — Отже чортів син. От голодранець. То я его вигодував, держав у наймах, довів его до людей як належить, а він за це мені так дячить? Постій-же чортів сину, прийде ще на тебе чорний день!... Постій!...

ШВИДКИЙ: — Кричить гірше всіх. Каже, я на тім пастою, а Росперезанка без сорочки луцу по селі. Каже, хай він не чваняється тим багатством, що его батько і він придбав. Будуть, каже, ще в его обістю горобці свистати. Я, каже, ему ще віддячуся, за те, що яколінкував в него, щоб позичив на похорон гроші. Жінка бідна три дні лежала на лавці, а Росперезанко каже «хай і твої діти полягають на лавці і сам ляж і протягнись, то я тобі і карбованця не позичу». Тепер він похваляється вам за все те заплатити.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Похвалюється чортів син?

ШВИДКИЙ: — Дуже, дуже похвалюється.

РОСПЕРЕЗАНКО: — А не говорять вони, що збираються зробити зо мною? Спалити мене, чи поділити моє добро поміж собою?

ШВИДКИЙ: — Ні, палити ніхто не збирається. Кажуть мало толку з того. Бідн собі можна наробити з того. Краще поділитись — кажуть.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Поділяться?!

ШВИДКИЙ: — Еге! Все кажуть забрати і поділити.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Розділялоб їх з душею! Я їх поділю! Вже хоч і сам в живих не лишуь але-ж і їм дам пороху понюхати. Понюхають і тільки покурить по них.

ШВИДКИЙ: — Як? Що? Збирастесь відбиватись?

РОСПЕРЕЗАНКО: — А тож! А ти-ж думав по добрій охоті віддати своє добро, отій голоді? Краще я грудьми поляжу, а не піддамся.

ШВИДКИЙ: — Невже-ж зробили засідку і заготовили рушниць з порохом. Чи тільки хвалитесь так?

РОСПЕРЕЗАНКО (*оглядаючись*): — Не хвалюь куме, ні. Я давно вже придбав гостинця для теї голоди. Гостинець такий, що перше їх з душею розділить всіх ніж вони моє добро почнуть ділити.

ШВИДКИЙ: — Щож це таке за штука?

РОСПЕРЕЗАНКО (*оглядаючись*): — А штука така... Я лише вам куме по секрету кажу. Коли в нашім селі стояли німці, і як вони почали утікати від наших повстанців, то я дав одному офіцерови одну свиню і мішок проса, а він мені дав в заміну самопалку з кулями і порохом. Я її поставив в сінях, накрив чугаєм і так вона стоїть по нинішній день. Коли підступить більшовицька голода і розпочне грабувати моє майно, то я на неї з теї самопалки — паф... паф... паф... тра-тра-та-та-та, — прострілені кувирь-кувирь — (*показує руками як будуть качатись, рачкувати прострілені*), плач, лемент... Ой-ой, о-о-о... дядечку лишіть нас в живих, ми більше не хочемо вашого добра. (*Підскажи і поди з себе підстріленого більшовика*).

ШВИДКИЙ (*голосно регоче*).

РОСПЕРЕЗАНКО: — Отаке я їм справлю весілля.

ШВИДКИЙ (*регочуче*): — Ой штукар ви куме, штукар, побачимо що з того вийде.

ЯВА II.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА (*іде з решетою і голосить*): — Ой худібка моя, худібка бідненька. Поросятка мої, качатка мої, гусочки, курочки. Ой поріжуть вас байшлаки, поріжуть і поїдять. Ой телятка мої, ой ягнятка мої... ой-ой-ой-о-о-ой ..

РОСПЕРЕЗАНКО: — Чого стара заводяш, непаче за помершим?

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: - - Ой добро мос, ой майно мос... Я на тебе день і ніч працювала, піченьки не досипляла. Розберуть тебе, рознесуть тебе прокляті байшлаки.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Не плач стара, не плач. Ще не знати чия візьме?

ШВИДКИЙ: — Може вони тільки так ще похваляються. (*На бік*). О то-то-то. Так тобі і треба багатію чертів.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА (*плаче*): — Ой відверниж їх від нас мати Божа, царице Почаївська. Хай ідуть собі лучше на трієця, на очерета, на сухі лозя. Хай вони чіпляються лучше до того дерева, що без вітру хитається, хай вони зчезнуть з тою піною, що по під моста збивається. Хай...

РОСПЕРЕЗАНКО: --- Не клени стара, не клени, нічого з того не буде. Не псуй дарма язика.

ШВИДКИЙ: — Вони нопів не бояться, церквя замикають, не то що вашого прокльону злякаються.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА (*говорить своє*): --- Хай перед ними привід стане і завде їх тудя, звідки-б вони більше не вийшли. Ох, мати Божа з Почасва, Ти бережеш всякого добра, всяку твар християнську то забудь-же і нас зберегти від грішних байшлаків. Не забудь зберегти наше майно, над яким ми з старим так працювали. Ох, піду я покроплю свяченою Йорданською водою своє майно, може Бог відверне від нас тих нечестивих грішників страшних. Ой-ой-ой... Піду я піду... (*Шшла голосючи*).

ШВИДКИЙ: — Піду і собі деця попрятаю. Бо хто знає, може вони і до мене думають загостити. Хоч я собі чоловік не багатий...

РОСПЕРЕЗАНКО: — Не здавайте з себе невинного, куме. Бо щоб нас добре потрусив, то витрусив би з тисячу дві. Або й більше.

ШВИДКИЙ: Що ви куме пераєте собі? Бог з вами! Ви думаєте, що як самі обросли грішми, то кожен так? Ви ще хотілі перед більшами набрехати, що я багатий чоловік? Ов глядіт-по ви!

РОСПЕРЕЗАНКО: — То вже коли мене пустять по миру з торбою, то вже і вам куме того не минути. Донесуть і на вас, донесуть.

ШВИДКИЙ: — Хто донесе?

РОСПЕРЕЗАНКО: — Хто схоче, той донесе. Кожний на селі знає, що ви теж не з бідних.

ШВИДКИЙ: — Та й не з богатих, як ви.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Та й не з бідних!

ШВИДКИЙ: — Ви думасте, що як у вас скрині тріщать від золота, то в кожного так?

РОСПЕРЕЗАНКО: — А ви думасте, що як в вас висить на шиї калитка з червінцями, то в кожного так?

ШВИДКИЙ (*розспрашує на грудях свиту*): — Яка калитка? Де вона в мене взялась? Що ви це верзете?... Ах треба швидко бігти і собі до дому, бо онде вже щось покурює по дорозі. Ідуть певно. (*Шобіг підперізуючись на ходу*).

РОСПЕРЕЗАНКО (*дивиться єму в слід*): -- Ач, який бідняк! Ач, який невишній! Бач, яким нуждарем притворився! (*Кривиться*). «Ви думасте, як в вас скрині тріщать від золота...» Ач, який! По чім він знає, що є в мене золото? Пс чім він знає, що я в скринях ховаю гроші? Гли-тій який!

А тим напrawdę курява знялась. (*Придивляється звідки мають появились більшовики*). Невже-ж таки вже йдуть? (*Збенітжено*). Єй богу йдуть... всі табуном йдуть. (*Через слюзи*). Ой, господарство моє, господарство. Розберуть тебе, рознесуть тебе. Я на тебе день і ніч працював, я тебе по кусочку збирав. Я на тебе статкував, я на тебе працював. Я тебе збирав, скупував: запками, пивками, дукань, городами. То в застанову брав, то за проценти зтягав. (*Плаче*). Ой, земелько моя святя, безталанна, земелько. Як я тебе за проценти збирав, як я тебе за долги стягав. Як я тебе гроїв, як я тебе обробляв. А тепер розділять тебе, переділять тебе, а мене бідного, безталанного, по миру з торбою пустять... (*Раптом сердито*). Ні! Не буде цього! Ніколи цього не буде. Краще мене з душею розділять, ніж я доулицю ділити, розбирати моє добро. Краще я труном поляжу отут в воротах, краще мене вивезуть звідси по кладовниці, а не доулицю я, щоб моє добро розберили. Не доулицю! Убю першого попавшого! Хто під руки попадеться — зараз убю! Не сміє ніхто доторкнути до мого добра. Ломаки, соломинки, кня ніхто не сміє взяти з мого двору.

Убю, на місці, застрілю, як собаку! Не дам, не дам, не дам, не дам... нікому нічого не дам! Умру а не дам!

Тай валить-же їх там. Ціла череда. Аж курява знялась. Ой — руки й ноги трясуться. А серце мов з грудви хоче вискочити. Побіжу подивлюсь, чи самопалка добре заряджена. (*Хоче бігти*). Ні, подивлюсь ще, чи багато їх... (*Придивляється добре*).

Тьфу!... то це худоба з череди біжить. Старий дурний, налякався тільки так. Ой, аж рук і ніг не чую. Аж в очах почорніло. Плакав дарма старий дурень. А все таки піду подивлюсь чи добре моя самопалка впрана. (*Пшов*).

ЯВА ІІІ.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА (*несе попіл в пеліні і йорданську воду в пляшці. Розстає у воротах попілом, поливає водою і промовляє*): --- Оце спалила свяченої верби, посиплю в воротах попілу, покроплю свяченою йорданською водою, то може не підступлять грішні байшлаки... Може відверне їх божа сила. Ой, мати божа, родом з Почаєва! Заступись ти за нас грішних, бідних, заступись. Я тобі вже буду, що неділі сороконуста справляти, що неділі свічечку перед тобою ставити, тільки відверни ти їх від нас. Ти можеш все зробити. Можеш оборонити нас від тих грішних, не чистих байшлаків... Щоб вони з вітром розвіялись, щоб вони порохом розсинались, щоб вони зайшли на сліпу стежку і більше звідти не вийшли. Тьфу на них! Тьфу, тьфу, тьфу!... (*Плює в той бік звідки мають змагтись большевики*). Тьфу! щезніт і не появляйтесь більше в наше село. Хай вас кара божа там спіткає; хай нам цей попіл очі за-порошить. Ось вам мос багатство, ось-ось-ось! (*Тиче в повітря дулями*). Ось нам, ось!... Та йдеж бо їх, йде... (*Придивляється*). Боженьку мій, боже, який табун валить. Побіжу, покличу старого на поміч. (*Кричить і біжить з кону*). Андрію! Андрію! Борони хату, борони худобу... Байшлаки прийшли. Андрію!... (*Пшла*).

ЯВА ІV.

(*Ідуть селяне: Петрух Бездомний, Євтух Безродний, Іван Підмиханий, Степан Недомучений, Гаврило Крушобедрий і інші.*)

ПЕТРУХ БЕЗДОМНИЙ (*йде по перед, розмазує ру-*

ками і говорив): — Ось він, ось, той, що кров з нас точив. Ось він, той, що їздив по мені, кому я за довги відробляв днями і почаями.

ВТУХ БЕЗРОДНИЙ: — Це він, той самий багатий Росперезанко, якому ми позаставляли нивки, лапки, цокоси.

ІВАН ПІДСМИКАНИЙ: — Тепер я ему пригадаю, за що він забрав в мене бики з ярмом, за що він мене жебраком пустив по світі.

СТЕПАН НЕДОМУЧЕНИЙ: Я ему пригадаю, як від мене півсяною кашею годував.

ГАВРИЛО КРУТОБЕДРИЙ: — А я снитав, по що він мого батька торботросом зробив.

БЕЗДОМНИЙ: — Так, так, багато він шкоди нам всім учинив.

БЕЗРОДНИЙ: — Ходім зробити з ним порядок; чого тут час тратити? Ходім!

БЕЗДОМНИЙ: — Комісар не велить. Каже, якась там рада, чи суд має бути.

ПІДСМИКАНИЙ: Ет, що там комісара слухати. Ходім забрати, ходім ділитись, ходім!

ДЕ-КОТРИ: — Ходім! Ходім! Що тут гайтись?

БЕЗДОМНИЙ (*і ще де-хто з ним*): — Заждїть, що начальство скаже, може так закон не велить.

ПІДСМИКАНИЙ і НЕДОМУЧЕНИЙ: — Що нам «закон», що «начальство»? Тепер начальства нема а закон ще не зроблений. Ходім забрати та ділитись. (*Пруться в ворота*).

ЯВА V.

(*Росперезанко вибігає з коромислом а за ним Росперезанича з віником*).

РОСПЕРЕЗАНКО: — Чого ви тут? Кого вам тут треба, коло моїх воріт? Чого, га? Майно має ділити? Добро має забирати?

ПІДСМИКАНИЙ: — Так, треба. Треба, щоб не було більше багатїїв, ані бідних, щоб всі були однакові — от чого тепер треба!

БЕЗРОДНИЙ: — Щоб не було більше шкіролупників, на яких ми день і ніч працюємо.

РОСПЕРЕЗАНКО: — А це ти Петрухо? Це ти мені так говориш, за те, що я тебе вигудував? Що колись в наймах у мене служив?

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Ох, ти, злиденнику, торбо-троси поганій, ти наймитого наскудний! Це така нам подяка за те, що ми тебе в сорочку вбрали та в люди вивели. За те ти наше добро прийшов забирати. Ти ж тобі, вражій сину, голову піником розібно. Ходи сюди, ходи!

БЕЗРОДНИЙ: — Мовчи дурна бабо, не лайся, мовчи!

РОСПЕРЕЗАНКО: — Геть від моїх поріт! Убю, хто підступить! Голову коромислом розібно! Геть! Наймитюги, дрантя. Геть, геть, забірайтесь собі! *(Заміряється коромислом і пробує розіпати. Де-котрі відступаються)*.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА *(магає віником)*: — Геть, геть! Тьфу на вас! погані, смердячі, обдерті! Ось вам моє добро, ось!... *(Дає дулі)*. Байшликі, байшликі, байшликі!...

РОСПЕРЕЗАНКО: — Геть, забірайтесь! Щоб і духу вашого тут не було. Ідїть собі звідки прийшли. Не чіпайте мого добра, не чіпайте! Убю, хто спробує підійти.

БЕЗРОДНИЙ: — Побачимо чіс буде зверху. За кям начальство руку потягне. Побачимо... Ось вже йдуть. Сюди, сюди! *(Магає рукою)*. Тут він, тут...

РОСПЕРЕЗАНКО *(заметушався і відступає до воріт. Росперезанчиха ховатється за єго плечі)*.

ЯВА VI.

(Тїй і комісар землеробських справ, інструктор і селяни).

КОМІСАР: — Товариші і брата селяни! О що в вас тут за мішанина така? *(Оглядає всіх. До Росперезанки)*. Ви чого діду з коромислом?

РОСПЕРЕЗАНКО: — Рабувати прийшли. Прийшли ділити моє добро... Землю святїу прийшли забирати від мене.

КОМІСАР: — Ви дядьку краще положіть те коромисло. Коли ми маємо землю забрати у вас, то ми єї і так заберемо. Коли ми маєм поділити ваше господарство, то і так поділимо.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Не поділиш, ні, не поділиш. Ти працював на него, що прийшов ділити? Працював? га? працював?

КОМІСАР: — Лучше буде, коли мовчатї будете.

РОСПЕРЕЗАНКО *(через плач)*: — Не дам я свого добра! Не дам і пікому не понуцу. Я на него працював.

КОМІСАР: — А ці люди на вас не працювали? *(Показує на селян)*. Вони теж хотять по людському жити.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Хай би були собі доробились.

КОМІСАР: — Без бідняка багатом не можеш зробитись.

ІНСТРУКТОР: — Ет, що там з ним сперечатись. Берімся краще за діло.

ГОЛОСИ СЕЛЯН: — Так, так. Берімся зараз за роботу, тепер-же. Чого там ждати? Ходім розбираймо его майно, ходім!

КОМІСАР: — Чекайте, братя селяне, чекайте, не так треба робити. Треба все робити з толком. Щоб не було з того кривди, а щоб велика користь всім з того була.

СЕЛЯНИ: — Так, так, щоб всі з того були задоволені, щоб всім добре було.

КОМІСАР: — То отже-ж коли робити, то треба поміркувати, як его найкраще зробити. Тепер з нами приїхав товариш інструктор. Він розізджав повсюду і багато бачив як селяни позаводили собі нові порядки. Хай скаже він нам добре слово.

СЕЛЯНИ: — Раді будем слухати, коли що добре.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Крім брехні нічого не скаже. Чули ми вже про таких.

СЕЛЯНИ: — Ти мовчи, ато звяжемо.

КОМІСАР: — Мовчіть краще, дядьку, ато лиха наробите.

ІНСТРУКТОР: — І так, братя, бідні селяни. Ми повинні перше всего познакомитися з тими новими законами, які тепер заведені в нашім вільнім краю, для того, щоб завести таке життя, де-б не було ні бідних, ні багатих, де-б були всі однакові і однаково всі працювали.

БЕЗРОДНИЙ: — Так, так, як раз так.

БЕЗОМНИЙ: — Гарно говорить.

НЕДОМУЧЕНИЙ: — Вчений чоловік. Зо всіма науками запізнався.

ІНСТРУКТОР: — Прошу слухати. Коли я правду скажу, то онісія будете хвалити. Отже прошу тепер слухати. Ви кажите взяти і поділити всі Росперезанкові землі і все его добро. Гарна річ, але вона може лихо скінчитись. Коли ви поділите поміж собою его землі і господарство, то з того може эле вийти. Поля вам треба порізати на смущи і поділити поміж собою, будівля, цоломити, потороццяти, худобу порозбирати а его пустити голого по миру. І ви знаєте, що з цего вийде? Эле вийде. Перше тому, що земля не всюди однакова, одна більше родюча, друга ледача. Худоба

не однакова, будівля не однакова, сади не однаково родючі, городи не однакові. Ну і як его тоді поділити? Лихого ніхто не захоче, а доброго кожний захоче. Мало того. Коли ми все заберемо від Росперезанки, а его пустимо голого по світі, то знов лиха наробимо. Шкода душі. А знов назбирається таких Росперезанків сотки-тисяч, і наробиться з них знов класа бідаків. І знов буде несправедливість на землі. Знов будуть і бідні і багаті. Ви тоді будете багаті а Росперезанки бідаки. А ми хочемо, щоб не було ні бідних, ні багатих на землі. Щоб однаково всі працювали, щоб однаково всі задовольнялись вільним щасливим життям. От чого ми хочемо!

СЕЛЯНИ: -- Так, так, тоді добре буде всім жити на світі. Порадьте же нас тепер як це зробити?

ІНСТРУКТОР: — Зробити це можна так: збиратись по п'ять, шість, десять, двайцять бідаків і спільно працювати, скажемо на Росперезанконій землі, спільно її обробляти і спільно користатись плодами її. Коли вам теї землі буде мало, наше робітниче і селянське правительство постарасться вам дати більше землі для спільного оброблення.

БЕЗРОДНИЙ: — Щоб ми спільно працювали з тим живодером? Не хочемо ми его мати в своїй спільці!

РОСПЕРЕЗАНКО (кричить): -- Щоб я дозволяв тій голоті йти на мої землі? Ніколи в світі! Умиру, і не допущу. Вони мені не пара.

КОМІСАР: — Вже то ми побачимо чи ви, допустите, чи ні. Тепер, коли ви не хочете допустити їх на свої землі, і не хочете спільно на них працювати, то ми вас силою зженемо з вашої землі, з вашого господарства і віддамо его для використання бідним робітникам-селянам. А вас, таких мудреців, бувших багатіи, зженемо до купи і поселимо на одній землі, в однім господарстві. Що ви на це скажете, га?

РОСПЕРЕЗАНКО: — Це буде не по закону.

КОМІСАР: Як раз по закону. Бо тепер такий закон, який має стояти по стороні бідаків.

БЕЗДОМНИЙ: — Добрий такий закон. Чесні і розумні люди его придумали. Певно самі колись бідували, коли вони такі чулі до людського горя.

КОМІСАР: Ну як дядьку, годитесь пускати бідних людей на свої землі, чи підете з своїї землі до таких, як самі? Або так, або сяк.

РОСПЕРЕЗАНКО: -- І сам нікуди не піду і до себе нікого не пущу.

КОМІСАР: — Ми вас питати не будемо, ми свєюю це виконаємо. (До бідних селян). Ну, що ви, годитесь спільно працювати на землі?

НЕДОМУЧЕНИЙ: Чому ні. Всі ми бідні однакові, ми в спілці помиримось.

КОМІСАР (до інструктора): — А тепер розкажіть їм, товаришу, як обробляти спільно землю і яке добро всім від того спільного оброблювання.

СЕЛЯНИ: — Хай розкаже; радо будем слухати.

ІНСТРУКТОР: — Отже ми перше говорили, чому не вигідно ділити поміж собою земель і чому та дільба пі до чого кращого не доведе. А тепер ми поговоримо, як обробляти спільно землю і як діло повести так, щоб найменше працювати при землі а найбільш з неї скористати.

НЕДОМУЧЕНИЙ: — О, це добре так би було.

ІНСТРУКТОР: — Отже, ви самі знаєте, яка мука серпом жати, бо косою траву косити, чи там ціпом молотити.

НЕДОМУЧЕНИЙ: — Так хто цього не знає?

ІНСТРУКТОР: — Мало того, що тяжка праця, вона ще й побирає багато часу і нічого з того нема.

КРУТОВЕДРИЙ: — Нічогоєенько нема. От наприклад, генаси, генаси цілий день ціпом а з того і курки нема чим нагодувати. Ще як мороз, або жара, то нів бідн, а коле відлига, то мука чиста.

ІНСТРУКТОР: — Прошу не перебивати, — прошу слухати. І отже-ж замість того, щоб працювало тяжко сто людей і нічого не зробити, то не краще як один чоловік, з помічю машини, за пару годин зробить таку роботу?

РОСШЕРЕЗАНКО (перебиває): — А що вони лівохи, тоді будуть робити? Будуть лежати як кабани в просі? Геть поладачіє народ.

КОМІСАР: — Мовчіть дядьку. Краще буде...

ІНСТРУКТОР: — Мало того, що ви заощадите часу, ви ще заощадите сили. Бо що машиною працювати, то не руками. А той вільний час, який ви убиєте коло каторжної праці, ви потратите на науку, на просвіту, на знання. Замість того, щоб мордуватись день і ніч коло каторжної праці, ви будете вчитись бути чесними, вільними, свідомими людьми. Діти ваші не будуть впростиати каліками, не будуть покаліченими рабами, а будуть гарними, розумними, вченими людьми. Вам, наше правительтво допоможе будувати школи, приїде до вас вчених людей, які будуть вчити вас і землеробства машинами і по школах різних наук.

БЕЗДОМНИЙ (*не витертіо*): — Дуже хочеться з наукою заізнатись, дуже хочеться навчитись читати та писати... От ви послухайте, що в вас з законом про землю зробили. Послухайте, послухайте, я вам розкажу Коли вийшов закон, щоб дати бідним землю, то в нашій волості довго про него мовчали. Коли хто запитас то в волості кажуть: «Брехня, нема ще такого закону.» Так вони тайлись з ним з пару місяців, аж коли по других селах став оголошений такий закон, і коли дійсно почали всюди говорити, що є такий закон, тоді ми зібрались та пішли до волости і кажем: «Де наш закон? Давайте нам закон на землю!» А писар каже: «О вибачайте селяни, ми й забули перед вами его прочитати.» Ми взяли той закон, бо не довіряли давати ему читати. Збреше папдюка. Прийшли на село, попросили старого, бувшого дяка прочитати. Свій чоловік, бідний. Свіже не збреше. Перечитав. І він плакав і ми плакали. Скінчив... під законом підписаний найстарший начальник «Лєнін». Ми питаємо: «Що то за чоловік, той «Лєнін»? Не знаєте ви часом, хто він такий?» «Не знаю, — каже — спитайте попа, може він знає». Ми пішли до попа, а він каже: «Ви знаєте хто то є такий Лєнін? То є найбільший грішник, найстарший над усіма анцихрист!» А ми сказали: «хоч і анцихрист, а все таки добре діло зробив, що землю дав людям...»

КОМІСАР і **ІНСТРУКТОР** (*сміються*).

БЕЗРОДНИЙ (*продовжує*): — От, що значить темнота-неграмотність. Чоловік зробив найлучше на світі діло, дав землю бідним людям і навіть не знає хто він і звідки він. Его «анцихристом» називають... Темнота кругом.

ІНСТРУКТОР: — От бачите, які тепер порядки. А коли ви будете дійсно розумними людьми, то цього з вами не будуть робити. Це можна буде зробити лише тоді, коли чоловіка увільнить машина від довгої тяжкої ручної праці в хліборобстві. Коли селяни гуртом, спільно будуть працювати лише на себе а не на таких дуків, як Росперезанко.

СЕЛЯНИ: — Добре тоді буде жити, дуже добре!

КОМІСАР: — Ну, що ви дядьку на це скажете?

РОСПЕРЕЗАНКО: — Я скажу, що все це добре, але землі свої я таки не віддам.

КОМІСАР: — Меньше з тим. Ми зробимо так, як біднота захоче. — Ну, товариші-селяни, тепер треба нам оглядіти, описати всі господарства, списати всі землі, хто тільки має, щоб не було описеля плутанини.

СЕЛЯНИ: — Так, так! Єй богу так!

КОМІСАР (до *Росперезанка*): — Ну, що дядьку? Пустите в двір описати наше господарство, чи силою вас брати?

РОСПЕРЕЗАНКО (*розмахує коромеслом а Росперезанчица вішком*): — Не пуцу! Убю коли хто підійде! Не пуцу!

КОМІСАР: — Ет, що тям вас слухати! Силою возьмем. (*До селян*). Товариші, беріть, дядька! (*Кілька селян кидаються на Росперезанка і видарають коромесло. Росперезанчица бе вішком по снізі Петруха Бездомного*).

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Ах ти наймитого поганий!... Ах, ти паскудинку!... Свого господаря взяти? Тьфу на тебе!... Тьфу!

КОМІСАР: — Мовчіть дядьку, не пручайтесь, а то звяжемо зараз і в холодну посадимо.

РОСПЕРЕЗАНКО (*пручається*): — Пустіть мене, пустіть!

КОМІСАР (*до Росперезанчици*): — Ви також не спайтесь дармо, ато обоїх повяжемо. Ідіть собі в хату.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Піду, піду, комори позамякаю. (*Пішла*).

ЯВА VII.

(*Ті і Швидкий*).

ШВИДКИЙ (*підбігає до комісара, пробус віддаєсти его в бік... хутко говорить*): — Я чоловік бідний. Такий, як і всі. Прошу мене ляпити в спокоч.

КОМІСАР: — Ми побачимо, чи ви бідні, чи багаті.

ШВИДКИЙ: — Я не багатий, ні. Прошу вас лишіть мене в спокоч. За те ви... знаєте, що я вам скажу? Я вам покажу, що в него самопалка стоїть в сінях. В німців ви-мінляв, коли тут стояли, хвалився, що вистріляє всіх.

КОМІСАР: — Он воно що! Недарма він так пручається. (*До інструктора*): Ви тут поговоріть де що з селянами, а я возьму повятого і підемо господарство описувати. (*До селян*). Та держіть дядька добре в руках. (*До Швидкого*). Ходім, покажите! (*До селян*). Звяжіть коли буде пручатись. (*Пішов з Швидким*).

ІНСТРУКТОР: — Добре. (*До селян*). Отже прошу слухати товариші селяни. Земля належить тим, що на ній працюють, фабрики і заводи належать тим, що в них працюють.

Попередню землі, фабрики і заводи належали тим, котрі самі нічого не робили бо на них другі працювали. Вони марували лише напрацьоване другими. Пан ніколи сам не працював на землі, фабрикант ніколи сам не працював в фабриці, а про те і той і другий багатший всіх був і краще всіх жив, їв і пив. Чому так?... Бо на него другі працювали.

БЕЗДОМНИЙ: — Так, так... Працєю і грудням, то не будеш людьми — як то кажуть, — коли другий твою працю переїдає.

ІНСТРУКТОР: А тепер, коли залучені робітники в спілці з бідними селянами та при помочі таких же селянських дітей — жовнірів, — взяли найвищу владу в свої руки, то вони і установили такий закон: «хто не робить, хай не їсть.»

БЕЗДОМНИЙ: — Гарний такий закон! Кращого-б і придумати не можна. Неваче найбільшійши сто панисав на зло богачам та неробам.

БЕЗРОДНИЙ: — Видно, що для самих і тільки бідних писаний.

НЕДОМУЧЕНИЙ: — Горе людське мали на серці, коли писали той закон.

ІНСТРУКТОР: — Але мало того, що написаний такий закон. Треба, щоб він не тільки був написаний, але і введений до життя. Треба, щоб наша робітничка і селянська держава робила побільше таких законів, щоби з помочю їх можна було нищити богачів, неробів, а робити добро бідням. Щоб розпрягти з ярма неволі бідаків-селян, робітників і запрягти в робоче ярмо панів, дуків, капіталістів, поміщиків.

БЕЗДОМНИЙ: — Запрягти і їздити по них, так, як воли по нас їздили.

БЕЗРОДНИЙ: — І батогами зверху поганяти.

НЕДОМУЧЕНИЙ: — Хай знають, як народ бідний мучити.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Мене вражий сину ще батогами би поганяв?... Пустіть мене! (*Пручасться*).

ІНСТРУКТОР: — Заспокійся старий. Ти в руках бідаків. Урядника, станового, старшини — вже нема, щоби по твоїй стороні стояли. Тепер все начальство по стороні бідноти. І так буде, як біднота слаже. Голос бідака — от що тепер існує на селі. Бідак тепер є паном села, а робітник міста. Той бідак, якого ви віками в ярмо запрягали,

з якого ніт і кров точили, якого не мали за чоловіка, якого в страху, рабстві і покірності держали. Той бідак тепер визволився і став свободним чоловіком. Бережіться богачі, бо тепер біднота панує...

БЕЗДОМНИЙ (*підскакує*): — З дороги, богачі — біднота простує!

ІНСТРУКТОР: — Так! простує біднота, до кращого, вільного життя. На новий шлях щасливої будучини. До такого ладу, де-б то не було, ні богатих, ні бідних, убогих, ні покритих, ні темних, забитих, замордованих тяжкою каторжною працею, ані роснуєтих пануючих всемарнуючих. Де-б усі були вільні і усі щасливі.

ЯВА VIII.

(*Тії, комісар і Швидкий*).

КОМІСАР: Ну нема що марно тратити часу. Господарство наше дядьку оглянули, описали і зробили що треба. Збирайтесь тепер селяни, обійдемо усе село, оглянемо добре і підємо тоді до волости творити свою раду з бідних. По дорозі і до Швидкого вступимо.

ШВИДКИЙ: — Чого до мене? Я чоловік не багатий. Я бідний, як і всі. Чого до мене? Я бідний собі.

КОМІСАР: — То вже побачимо, чи бідний, чи ні. А землю вашу все таки треба описати... По дорозі також знайдемо до того попа, що вас «анцихристом» лякав.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Ідіть собі з богом ідіть, люди добрі, тільки мене лишіть в спокою. Ідіть....

КОМІСАР: — Ні мя вас вже не лишимо в спокою... Самопалка ваша вже ні нащо не годиться. Я від неї замок вже відкрутив. Дарма ви дали за неї німцям мішок проса і свиню. Не здоляєте ви вже нею бідних селян рострілювати.

СЕЛЯНИ (*зацікавлено*): — От чортів дука! То він на нас самопалку заготовив? Не даром він на вас з коромеслом в воротях чекав. Ой, дамо ми сму в волості самопалку.

КОМІСАР: — Еге, самопалку на вас заготовив. Поставив в сінях за дверми і накрив сивою. Але вже вона ні нащо не годиться, бо що треба, то вже повідкручував від неї. А тепер ходімо до Швидкого, в него певно дві знайдемо.

ШВИДКИЙ: До мене? Чого до мене? Нічого в мене нема. Сам бог знає, що я невіщеп. (*Хреститься і цілує нахтні*).

КОМІСАР: -- Ходім, ходім, та беріть дядька з собою.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Я не піду звідси! Я і на крок не відступлю від свого двора. Чого я з вами піду, по що?

КОМІСАР: — Покажете як з самопалки стріляти. Ходім. Беріть его.

ШВИДКИЙ: — Тільки не до мене, тільки не до мене, благаю вас!...

(Селяни беруть під руки Росперезанка; він пручається, оператється ногами об землю і кричить): -- Не піду! Не піду! Чого ви... Це розбій! Це насильство! Не піду!

СЕЛЯНИ: --- Ходи, ходи, не вкрутишся з наших рук. Ходи повинність за самопалку відбувати! Ходім! *(Нішли).*

ЯВА ІХ.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА *(з віником)*: — Ратуйте! Ратуйте, хто в бога вірус! Старого від мене забрали! Ратуйте! *(Страшно репетує).*

(ЗАВІСА).

ДІЯ ІІ.

(Діється в помешканню ради. На стіні висить великий Радянський Календар з емблемою. Внизу на чорній таблиці крейдою написано: «Хто не робить, той не їсть»).

ЯВА І.

СТОРОЖ-ТИМКО *(замітає помешкання. Стає, задумується дивиться на напис і говорить)*: — Так, так, хто не робить, хай же той і не їсть. Хай ліпше з голоду вмрєє, коли не хоче робити. -- Це добрий закон. Дуже добрий. Кращого і придумати неможна. От, це то закон! Гм... *(усміхається з протягом)*. Хто — не — робить -- хай --- не — їсть. А кроть... От це піднесли понам, дякам, паламарям, старшинам, писарям, панам і підпанкам. От, це то гостинець їм! *(Замислилася. Через хвилину схоплюється і замітає)*. Треба й собі замітати, а то підгляне хто, що я стою дурно, то теж не дадуть їсти. *(Говорить дальше)*. Це новий закон такий наставили. Він, кажуть, вже давно існує, але нам ніхто не знати про него не давав. Темнота

крутом. Аж ліньки, прийшли два найстарші, зібрали всіх бідних селян і розказали що такий закон є. А щоб не забули, бо заієно в наших селянських людий, коротка пам'ять, то старший звелів написати. Дали ему крейди, він сів і написав. І добре написав. «Це — каже — ваш такий новий закон. *(Показує на пальцях)*. «Багатство» — каже забрати в богачів і пороздавати бідним. Фабрики і заводи і банки, позаберати в богачів і повіддавати бідним. Землі позаберати в нашів, понів, дворян і поміщиків і повіддавати бідним. А коли вони будуть брєкатиєь — то взяли і постановили такий закон: хто не робить, хай-же і не їєть. Коли селяни забудуть, то кожний стане і прочитає собі. Вач, як гарно написано. Аж дубо дивитись. *(Замітає, отієля задумуєтьєя)*. Звелів старший зібрати раду і запровадити на селі новий порядок. Зібрались всі і пішли дєсь до Росперезанки та Шведкого на оглядини. Я теж хотів їти, але мені сказали: «Ти лінше, Тимку, побудь тут. Позамітай, поприбирай, а ми оглянемо богачове господарство і зійдемєя тут на раду. Там нічого не будемо рїшати. Все тут буде рїшатись». Взяли і пішли. А-а... *(усміхаєтьєя)* цікаво, що той черевєнь скаже їм. Росперезанко отой. Він сердитий такий... богатій. Перший голос завжди на сході мав. В довгах уєє село мав. Грубу свїчку в церкві держав. Дорогий образ в церкву купив. Свій власний образ. Матір божу з Почасва. Завжди до неї молитьєя. Богатій, богатій, з дороги єму бувало зминай. А тепер що? *(Смієтьєя)*. Богацтво пішли бідні забєрати... От настали часи! Одначє дєсь довго не вертаютьєя. *(Ставить євінок, і дивитьєя в євінко)*. Росперезанчича їде! А це чоєо? Чоєо єї тут треба? Ще я з куркою під нахою. Що я піп, чи що? Що вона думає, балє тут зо мноє справляти? Я бідний чоловік. *(Замітає)*.

ЯВА II.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА *(входить з куркою під паєєю, з плачєм в єверях)*: Натє берїть собі курку та випустїть менї старого скорше... Оєтаєє забєрають. Найкращу курку мусїла вїдати. Ще з яйцем може... *(Плачє розлядаєтьєя по хатї)* Це ти сам тільки Тимку? А байшлєкїв не буде ще з моїм старим?

ТИМКО: — А то що, вони забрали від вас діда?

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: -- Ой забрали, бодай їх краще на той світ позабирали. Остатнє забрали. До сорочки обдерав. Году з торбою по миру пустили. Ще й до арешту мого старого забрали... Ой, головка моя бідна, ой, ой, ой!

ТИМКО: -- Забрали все, кажете?

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Все до сорочки позабирали. Одні держали старого за руки, а другі забирали. Сам найстарший обійшов всюди, і до хлівів і до коморів, вхопився в сінні, якась там самопалка стояла, старий в пімцїм вміщав за свиню і мішок проса... Казав, що то машина пашню віяти... він і те забрав. Все позабирали, обрабували. Ой байшилки, прокляті байшилки. Краще-б вас на світі не було.

ТИМКО (*на бік*): — Беруть, забирають, діляться, а всіх не клчуть. Що то за порадою такий? Що то за закон такий? Не дармо мене умовляли так лишитись тут. Бо я, значить, найбільшійший від всіх. Бідному то вже нічого не треба. Сироті свататись, завжди піч мала. (*До Росперезанчихи*). Ва не виділи в який бік вони подались?

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Туди, туди, так на Корчівку. Вони ще до священника божого зайдуть.

ТИМКО: --- До Швидкого і до пона значить пішли. Треба й собі піти. (*Ставить віник а куток. Бере шапку і виходить*).

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: -- Піду і я з вами. Піду шукати свого старого. Оборони его боже від неляких грішних рук. Колиб вони хоч не зробили ему чого. Ой, боженьку мій, боженьку. (*Пішла*).

ЯВА III.

(*Входять: Комісар, Росперезанка, Швидкий і Інструктор. В двері ломляться ще де-які бідні селяни*).

КОМІСАР (*до інструктора*): — Ви товаришу там, будьте ласка, задержіть селян на дворі, поагітуйте їх, розкажіть їм де-що про нову владу, — поки ми тут де-що зробимо.

ІНСТРУКТОР: Добре! (*Виходить*).

КОМІСАР (*до Росперезанки і Швидкого*): — Сідайте будьте ласка.

ШВИДКИЙ: — Дякую що просите сісти. Тільки я хотів би знати, що з нами робити тут будуть.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Я би теж хотів знати чи тут суд який має бути над нами, чи що?

КОМСАР: — І це і друге. І суд і засуд.

ШВИДКИЙ: — А за що це, за що? Ради бога скажіть! За те, що ми багаті? Я чоловік бідний...

РОСПЕРЕЗАНКО: — Кожному вільно багатіти.

КОМСАР: — Я вам розкажу за порядком як мається справа. Тільки слухайте, і добре слухайте. Ви знаєте, що в нашій країні відбулась пролетарська революція, а тепер вводиться соціалізм. Властиво по містах вже відбулась та революція, а по селах вона щойно відбувається. Соціалізм, то значить такий лад, де-б не було ні бідних, ні багатих, ні поневолених, ні пануючих, ні панів, ні рабів, ні голодних, і холодних... Одним словом, щоб були всі вільні, всі щасливі. Щоб всі скільки треба працювали, а хто не робить, хай-же не їсть. Бачите от цю напись? (*Показує на табличку*). Це є основний закон нового ладу.

ШВИДКИЙ: — То це як? — ніби-то новий такий маніфест нового ладу, чи як?

КОМСАР: — Так, це є новий такий маніфест і повія для усіх закон. Тепер прошу слухати даліше. Правительство наше складатиметься тільки з бувших бідних робітників і бідних селян. Богачам там не місце. Але проти нашого нового робітничого і селянського правительства повстало много чужих і своїх ворогів. Мало того, що чужі вороги, царі, королі, президенти, капіталісти і поміщики, шлють військо, щоби задушити наше нове правительство, — наші внутрішні домашні вороги теж злучились, щоби повалити таке правительство, та повернути собі старий закон. Ви от перші. Правда, що вам не до внодоби таке правительсто?

ШВИДКИЙ: — Воно було-б дуже добре, щоби не чіпали нас.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Кращого-б і на світі не треба було-б правительства, аби воно тільки землі від нас не відбирало. Хай собі робить, що хоче. Аби лиш землі моєї не чіпало.

КОМСАР: — От бачьте! А бідні знов скажуть: «нічого не варта таке нове правительство, коли воно землі нам не дає». А коли бідних більше, то треба так робити, як вони

захочуть. Тепер от що. Ви, значить, не вдоволені новим законом, бо він відберас в вас землі і роздас бідним. І ви закладесь оружєм, щоби злучитись і повалити той закон, що хоче у вас землі повідбирати. Для того то у вас самоналка була захована в сівях.

РОСПЕРЕЗАНКО: — Я сі в пімців виміняв, а старій казав, що то мапинка нашію віяти. Інавіть не зберався нею проти закону поввати. Я приготував сі на більшовників, коли прийдуть землю мою брати.

КОМІСАР: — А в большевників вл-б з неї стріляли, як були-б пустили вас?

РОСПЕРЕЗАНКО: — Атож. Нащож я сі заготовляв?

КОМІСАР: — Ще більше тут де є в кого заготовлене оружя в вашім селі? Признайтесь, то менша кара буде. Іначе вам смерть буде за це.

ШВИДКИЙ і РОСПЕРЕЗАНКО (*злякано*): — Пана начальнику! За що смерть? За самоналку і вже смерть? За що-ж це! Що-ж ми, забили кого, чи зарізали. Ми тільки так собі заготовили. Змилуйтесь над нами, змилуйтесь!

КОМІСАР: — Признайтесь то краще буде. (*До Росперезанка*). Вийдіть на хвилюку з хати. (*Росперезанко виходить а комісар в дверях гукає*) Безродний, Бездомний та лишні. Пляньуйте там дядька, щоб не втік!

ГОЛОСИ ЗА КУЛІСАМИ: — Не втіче, ні, не бійтесь!

КОМІСАР: — Ну росповідайте де і в кого ще заховане оружя, то легша кара нам буде.

ШВИДКИЙ (*всртіється*): — Тільки щоб мої землі не чіпали, лишали мое господарство в спокою і щоб ніхто не знав, що я вам розказую. Благогаю вас.

КОМІСАР: — Опріч мене і вас ніхто не буде знати.

ШВИДКИЙ: — В Пилипа Зарубенка в клуні заховалі в соломі рушниці; в попа — не знаю де, — а десь заховані.

КОМІСАР: — Більше в нікого не знаєте?

ШВИДКИЙ: І ще в діда Росперезанка про котру ви вже знаєте.

КОМІСАР: Щож вони думають робити з тими рушницями. Повстання підіймати, чи як?

ШВИДКИЙ: — Ні, ні, борола вас боже. Вони тільки вберались відбиватись коли більшовники прийдуть землю ділити. По селі стала кружляти чутка, що скоро появляться більшовники і позаберуть наші землі.

КОМІСАР: — Дорбе. Дякую вам, що розказали.

ШВИДКИЙ: — Тільки ви, будьте ласка, нікому ані слова. Ні пари з уст...

КОМІСАР: — Ні, ні. Будьте спокійні...

ЯВА IV.

ТИМКО: — Самі от звеліли написати «хто не робить, хай не їсть», а от кілька народу без діла вештається! Самі ви хоч роботу маєте: розмовляєте з чоловіком, а на подвірку тьма народу без діла, не потурає так на сей закон.

КОМІСАР: — Не можна так, Тимку, щоб за один день все зробити і по новому налагодити.

ТИМКО: — Та хто каже, що можна? Навіть гусячого хліва, і то не можна за одну хвилину збудувати. Не то пове жлгтя. Все треба притесати, приміряти, пристругати, де-що повідрубувати. Але все аки, чим має народ вештається по подвір'ї, то краще-б до роботи йшов.

КОМІСАР: — Перше Тимку треба раду зробити, щляп уложити, а тоді вже за роботу братись.

ТИМКО: — Та хто-ж каже що не треба. Навіть на ярмарок їхати і то перше треба воза помастити, бики в ярмо запрягти. Не запряжені — не поїдеш... Мені тут стара Росперезанчиха наговорила... Каже, що там вже єї багатство розбрияють, землю ділять, то я аж підскочив. Як це, думаю, так не порадившись, не спитавшись більшости, чи варто діляти, чи ні? Пішли і за дільбу взялись. Я аж захолонув був. Побіжу, думаю, може собі ще що захоплю. Прибігаю, а там все як стояло так і стоїть. Питаю одної баби, чи були тут намі, бідні, чи ні? «Так — каже — були. Прийшли, забрали діда і пішли».

КОМІСАР (*сміється*): — Ви вже боялись що поділять поміж собою Росперезанкове багатство і вам нічого пен лишиться? Не бійтесь! Цего ніколи не буде. Все треба уляпувати, запитати більшости, а тоді братись за діло.

ТИМКО: — Так, так. Непримінно запитати всіх.

КОМІСАР: — Ну добре. Ідіть Тимку теж послухайте що там інструктор розповідав. Зараз зберемось всі, та будемо раду укладати.

ТИМКО: — Ніду послухаю доброї поради. (*Пішов*).

КОМІСАР (*до Швидкого*): Вони, значить, приготувлялись оборонити свої землі. І більше нічого?

ШВИДКИЙ: — А що їм ще більше треба?

ЖВА V.

(Входить Росперезанчиха з куркою в руках).

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Панички, байшлички, нате вам курку. остатнє заберите, тільки випустіть мені старого.

КОМІСАР: — Ви бабусяю з за мелоду привикли приходити з куркою під полюю до старшени, то думаєте, що і тепер так? Ми тут не папи.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Все порозбирали, позабирали... І старого забрали від мене. Грішники ви тяжкі. Бога ви не боїтесь так знущатись над на́ми. бідними людьми старими.

ШВИДКИЙ: — Не плачте кумо. Дурно сніз не розливайте. Мене теж от забрали.

КОМІСАР: — Коли треба випустити, то ми і без курки випустимо.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Випустіть сго, випустіть. Вік буду молитись божі: матері родом з Почасва, тій самій, що ми з старим постарались до церкви. Випустіть сго і земельки нашої не чіпайте. Благаю вас! Робіть собі що хочете з другими тільки нас бідних лишіть в спокою. Ідіть собі до богатих, заберите все, що хочете, тільки нас бідних лишіть в спокою. І старого мого не мучте довго. І не зробіть ему бідному нічого...

КОМІСАР: — Темна жєящина. Єї вже словами не переконаш.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — А вже-ж темна. Куди нам темням, бідним рівнятись до вас? Ви вчені, розумні, а добро чуже все таки забераете. Понаучувались як ділити людську працю. Хоч вчені, а бога таки не боїтесь і людей не соромитесь забирати добро людське...

КОМІСАР: — Дарма ви бабусяю бога згадуєте. Ваш бог — ваше богаттво. Ваші святі — калитка з грішми.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Хто по цілих почах молятьсє, тому і бог дає. А хто лінуєтьсє, забуває бога, той без сорочки лишаєтьсє і за чужим добром тільки шльає. Грішники нечестиві, не болятьсє вони вогню пекельного. *(З словами)*. Панички-байшлички, поверніть мені старого. Бога ви бійтесь.

КОМІСАР: — Я зараз сго поклячу, тільки роспитаю де-що. Час вже справу кінчати. *(Штов)*.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — Ну, що куме будем робити? Були і в нас ці грішники-байшлики?

ШВИДКИЙ: — А їм чого до мене заходить? Що то я, багатий такий, як ви (чи що)? Я чоловік бідний.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА: — От яким бідненьким притворивсь.

ШВИДКИЙ: — Не з таких кумо багатіїв, як ви, ні.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА *(плаче)*: — Всі на нас тепер напались. Всі на нас. І ви куме на нас. Всі геть би в ложці води нас втопили бідних безпомічних. Всі рвуть, беруть, забирають остатке в нас. І старого мого забрали. Піду може де здіблю сто бідненького. *(Пішла плачучи)*.

ШВИДКИЙ: — От розібрало стару. От припекло ві. Жаль багатства... Та що не говори, а таки жаль. Збярвав, стигав, скупчував усе життя, а тут на тобі: прийшли і розбирають. Прийшли ні-звідки, ні-звідси і ділять твоє господарство. Жаль всякому буде. Мені то ще пів-бідн. Я як не будь викручусь. То словами, то ділами, а хоч і прибрехати поведеться, а все таки викручусь. Гм! *(Задумується)*. А комісар таки хитра штука. Все випитує і випитує, все розкажи сму, перекажи, покажи. Все він хоче знати, і хто що думас, хто що збирається робити, як багаті відносяться до більшовиків, на що рушниці заготовили.... все розкажи сму. Тепер збираються раду творити. І то з кого? З самих темних та бідних. Що вони розуміють на тій раді? Що вони будуть радити? Що вони тямлять? Давно всі Росперезанкові в пояс кланялись, а тепер вже радити збираються. Приїде який небудь чужий чоловік, видасть себе за комісара, наговорить їм купу дурниць і вони вже і вірять. «Бідні правлять» — каже — «тепер краса». То-б то самі темні, та дурні. Чого, каже бідний? Бо дурний. Чого каже дурний? Бо бідний. Так промовляли спокон віку. А тепер все, каже, змінилось. «Стережіться, каже, багаті, бо біднота панує». Побачимо побачимо, як то та біднота запанує. І хто буде панувати, хто радити? Самі голяки: Бездомний, Безродний, Підемиканий, Недомучений, Крутобедрий і, певне, ще сторож Тимко в придачу. Бідні аж сині, а панувати збираються. Хай перше довгі повіддають, що лонапозичили в Росперезанки. А табого заксну нема, щоб позичити, та невіддати. Нема і не може бути. Поаячлив — мусиш віддати. Вишен, віддати повинен... Піду но і я подивлюсь що вони там вкрадли. *(Іде, сивинється, цемігається і дражниться)*. Гм! — Ми, каже, пани на селі, Ми, каже, тепер пани над панами. Стережіться, каже, багаті, бо біднота панує. Побачимо... *(Пішов)*.

ЯВА VI.

(Входить Комісар, Росперезанко і Інструктор).

КОМІСАР: — Ну, справа вже майже рішена. Селяни годяться з нами. Всі як один. Більшість значить. Землі у вас всеї заберати не будемо. Відберемо скільки потрібно буде для селян, які годяться спільно обробляти. І це тільки з вами це зробимо. За всіма богчами це буде. По многих селах вже це зроблено. Тепер за те, що ви самопалку заготовили на селян, з вас і з многих тих богатіїв, що позаготовляли рушниці, буде здійматись тяжкий податок. Не грішми. Гроші можете мати при собі. А податок-контрибуцію. Будете виплачувати для держави: пашнею, худобою, полотном, салом та иньшим добром.

РОСПЕРЕЗАНКО *(через слези)*: То-б то мене до сорочки оддеруть і пустять голого по миру.

КОМІСАР: — Ні вам лигуть скільки потрібно. А врешті ви смикали бідних мужиків то нічого хоч і нас трохи пошарнають. Ви знаєте: наша держава тепер знаходиться в ставі війни. Всі вороги звернулись проти неї. Її потрібна велика червона армія, для якої теж потрібно хліба та одежі. Ваш сконфіскований хліб піде для споживи армії. Самопалку теж заберемо. Для вашої держави все потрібно.

РОСПЕРЕЗАНКО *(плаче)*: — Добро мое, майно мое, господарство мое, кохале...

ІНСТРУКТОР *(сміється)*: — Так, так, дядьку, так!

РОСПЕРЕЗАНКО *(плаче)*: — Ой пронав я, пронав, разом з своїм богатством, пронав...

КОМІСАР *(до інструктора)*: — Ну, нема що часу гайти. Ми в него все одно нічого не винитася. Я вже де про-що й так допідався. Тут їх ще більше таких. Поки що ми зберемо раду, та поїдем з бідними селянами по полах, та богачах за милостинею. В них мабуть рушниці і на вози не забереш.

ІНСТРУКТОР: — Так, цього і треба було ждати.

КОМІСАР: — А так, так, товаришу. Скажітьте селян. Роспичнем діло.

ІНСТРУКТОР *(гукає на порозі)*: — Безродний, бездомний, недомучений! Товариші селяни! Прощу до середни. Ряду будем закладати!

РОСПЕРЕЗАНКО: — Ой, рада, рада, не буде мені добра від неї...

ЯВА VII.

(Входять: Безродний, Бездомний, Недомучений, Підсміканий, Крутобедрий, Тимко і шість селяни.)

КОМСАР: — Ну, товариші селяни, ми нам нагадаєм, що то є рада на селі, в волості, і для чого вона потрібна.

ТИМКО: — Так, так, і Тимко-сторож, хоче де-що знати. Він теж бідний чоловік і селянин.

ІНСТРУКТОР: Ви такі як і всі. Всі бідні тепер однакові. Революція всіх порівняла. Всі ви тепер браття, — селянський трудовий народ, окрім багатів.

БЕЗРОДНИЙ: — А звісно, яке з багачами може бути братерство? Що багач, то не бідак. Він знає своє, а ми своє.

ІНСТРУКТОР: — От-же ми тепер зложимо раду, перше сільську а опісля волостну. Рада та, має бути найнищою владою на селі і має складатись тільки з бідних.

БЕЗРОДНИЙ: — Розуміється, що тільки з бідних. Багачам чого сюди налазити до бідних? Їм тут не місце. А полізуть — в морду їх і з ради коншиком.

БЕЗДОМНИЙ: — Виганати і двері зачинти.

ПІДСМІКАНИЙ: — В потялицю гнати, як вони нас бувало.

КРУТОБЕДРИЙ: — Двері зачинити перед ними.

НЕДОМУЧЕНИЙ: — Ні браття, як вони згодяться поділити свої землі поміж бідними і самі поробляться такими, як я, тоді можна з ними братерство мат.

ТИМКО: — Таї найкраще буде. Хочеш бути з нами — будь такий як всі. Хто не робить, хай не спочиває.

КОМСАР: — Хто не робить, хай не їсть, — ви хотіли сказати. Отже, товариші селяни, перше всего нам треба раду зложити.

ГОЛОСИ: — Раду, раду, непременно раду! Без ради не буде діла, не буде толку. Зараз раду закладаймо!

БЕЗРОДНИЙ: — Щоб вона навіть і до пана мала діло. Щоб в пана теж змогла землю відобрати.

КОМСАР: — А як-же, а як-же. Навіть і церкву може зачинити, як захоче.

БЕЗРОДНИЙ: — Церкву не треба зачиняти. Народ подивавіє.

БЕЗДОМНИЙ: — Може зовсім зневіритись.

НЕДОМУЧЕНИЙ: - - Пова треба. Хто буде мерців ховати, або дітей хрестити?

ПІДСМИКАНИЙ: — Треба, тільки не такого шкіролушняка.

ТИМКО: — Сама рада повинна назначати сму платню за працю. Не хоче слухати — хай йде свнні пасти. Пошів тепер сврізь хоч ними гать гати.

ПІДСМИКАНИЙ: - - Це найрозумнійша парада. Забрати землі а поповні самим платню назначати. Це так, це так.

КОМІСАР: - - Це вже буде так, як рада ухвалить. Це сі власне діла. З богачами вона теж так може поступити.

РОСПЕРЬЗАНКО (*через сльози*): — Ой пропаде моя землячка, пропаде. Чую вже, що пропаде...

ТИМКО: - - Поплачте дядьку. Ми теж колись перед вами плакали. Минулись вам ті роки, коли росперали широгі боки.

КОМІСАР: - - Ну то так, значить, вибирайте раду. Існують членів. Перше по одній вибирайте членів ради!

ГОЛОСИ СЕЛЯН: — Петрух Бездомний! Петрух Бездомний! Добрий і чесний радний буде. Нікого вже не скривдять!

КОМІСАР: - - Петрух Бездомний! Ви приймаєте?

БЕЗДОМНИЙ: - - А мені то що? Коли громада бідна зветить, то мушу послужити доброму ділу. Тільки наперед важку: добра богачам не буде, коли я буду в раді.

ГОЛОСИ СЕЛЯН: - - Так, так. На те ми тебе виберали, щоб ти загнуждав богачів.

КОМІСАР: — Ну, хто більше здатний приборкати богачів? В кого цунка рука на богачів? Вибирайте більше. Найменше п'ять треба.

ГОЛОСИ СЕЛЯН: Свтух Безродний! Добрий радний буде. Бідував багато... Іван Підсмиканий! Степан Недомучений! Гаврило Крутобедрий! Гаврило Крутобедрий! Конче він! В него рука крута? Всідлас богатіїв!

КОМІСАР: — Добре. Безродний, годьтесь бути членом ради?

БЕЗРОДНИЙ: - - Я би годився, але я чоловік бідний, багато бідував, ще й темний до того.

КОМІСАР: - - То нічого. Всі ми бідні. Всі ми не багато просвічені. Ми навчимося. Життя всього навчить. Годьтесь бути?

БЕЗРОДНИЙ: — Коли так, то я з охотою.

КОМІСАР: — А ви решта... Підсмиканий, Недомучений, Крутобедрий! Годитесь бути радними?

КРУТОБЕДРИЙ: — Я з охотою. Тільки щоб часом закон не вкарав, що будем богачів душили. Щоб не було лиха спісля.

КОМІСАР: — Закон не вкарає. Тепер закон по стороні бідних. Будьте певними.

КРУТОБЕДРИЙ: — Коли так, я приймаю обов'язок радного. І послужу чесно на користь бідним, та на загибель богачам.

КОМІСАР: — І ви решта, приймаєте?

ПІДСМИКАНИЙ і НЕДОМУЧЕНИЙ: — Приймем з ласки бідноти.

КОМІСАР: — Ніхто з селян немає нічого проти, щоб ці люди стояли на сторожі села?

ТИМКО: — Та де там. Всі вони добрі, бідні, чесні і працюючі люди. Вони ніколи нікого не кривдили з бідних. Ми їм вірим більше, ніж самим собі. Всі вони чимало набувалися на своєму віку. І всі вони буудть більше дбати про бідних, ніж про себе. Чесні з них люди і дуже щирі.

КОМІСАР: — Так і треба. Таких іменно людей і треба щоб усідали богачів.

РОСПЕРЕЗАНКО (*власне*): — От тепер то вже на певне пронаде має добро. Земелька моя свячена загине, поділять сі...

КОМІСАР: — Так, значить, раду вибрали. Тепер товариш-інструктор дасть вам інструкції, уложать вам плян, що вона має робити.

ТИМКО: — Ато-ж як? Хіба без пляну хто що робить?

ІНСТРУКТОР: — Перше всего вам треба знати, що є таке рада і що вона має робити на селі. Вона є найвищою владою на селі і радить усім селом. Відаки через свою раду, радить, порядкують і кермують усім селом. А з неї буде вибиратись двоє членів, які будуть входити в волосну раду. А з волостної вибираються до повітової і звідти до губерніяльної.

БЕЗРОДНИЙ: — От, там вже треба з розумом бути. Наш темний брат туди не понаде.

ІНСТРУКТОР: — Прошу слухати... Не святі горшки ліплять, а звичайні люди. Ми теж колись навчимось. Тепер

от що. Прошу слухати. Ви знаєте, що наше робітничче і селянське правительство, яке ухвалило закон, щоб робітники радили по містах а селяни по селах, щоб фабрики належали робітникам а земля селянам, — воно знаходиться тепер у війні. І ви знаєте, що коли сго тепер цовалять, то ми повернемося до старого ладу. Фабрики знов будуть належати богачам, капіталістам, а землі панам, поміщикам. В місті знов панувати буде пристан, а богачом, а на селі стаповий, урядник з земельним, та старшина. Як ви хочете, сами бути панами, чи щоб як перш землі належали панам, а ви гнулись в панськїм ярмі?

ГОЛОСИ: — Ми не хочем ярма! Ми хочем волі і землі!

ІНСТРУКТОР: — Коли так, то вам тепер треба обороняти повий лад. Треба помагати новому уряду. Навіть щоб життя треба положити, то не жаліти.

БЕЗРОДНИЙ: — Навіть вмрти не жаль за таке добре правительство.

БЕЗДОМНИЙ: — Все варто віддати, і життя з душею.

ІНСТРУКТОР: — Перед вами ще багато праці. Перше всего вам треба загнuzдати богачів.

ГОЛОСИ: — Ой загнuzдаєм! Добре загнuzдаєм!

ІНСТРУКТОР: — Так, щоб вони не були більше богачами, а такими як ви.

ГОЛОСИ: — Ми їм обітнем крила.

БЕЗДОМНИЙ: — Обітнем крила, що не полетять більше.

ІНСТРУКТОР: — Друге — вам треба позберати п богачів пашні, хліба, збіжа, худоби, одежі, муки, крупи, сала. Все по троху і відвезти на підводах до міста, для Червоної армії, яка за вас воює, яка за вас кров проливає.

ГОЛОСИ: — Ато-ж, а як-же! Не будуть люде не ївни воювати та кров проливати. Ми до сорочки облуним богачів а все дамо червоному війську.

ІНСТРУКТОР: — Військо те складається з таких-же робітників і селян, як і ви. Можливо, що і у вас буде скоро мобілізація. Може вороги наші примушуть нас це зробити. Тоді щоб ви рекрута дали до війська. Щоб не ховали дезертирів, а ганьбили їх коли вони відмовляться воювати за таку народну справу.

ГОЛОСИ: — Дамо, дамо! Всего дамо. І рекрута дамо і хліба дамо і сами з душею помрем за таке свячене діло! Про це рада буде дбати!

ІНСТРУКТОР: — А тепер будем слухати, що скаже комісар, про інші справи.

КОМІСАР: — Перше всего, нам треба зробити от що: Заготовляти підводи, та поїхати забрати в діда самоналку, и пона та в иньших позаберати поховані рушницї. Там зо два вози знайдеться позаховуваних рушницї. Я про це вже розвідав. Все те відвезти на підводах до міста. Для армії буде. На богачів за те наложити контрибуцію. За те, що заготовляли самоналок, оружя, рушницї на бідних селян. Грошей не реба. Тільки збіжем, худобою забирати. Це їм кара за те, що зберались воювати з біднотою. Їхні землі теж будуть по можливости, то відбератись, то податок на них накладатись такий, щоб порівняти їх з бідними.

ГОЛОСИ: — О, ми їх порівняєм!

РОСПЕРЕЗАНКО: — То це як так? Зовсім з мене нічого зробите?

КОМІСАР: — За самоналку діда Росперезанка посадовити в холодну. Швидкого теж зловити і посадовити. Всіх тих, що заготовляли рушницї і самоналки на бідноту переловити і в холодну посадовити. Опісля над ними зробим свій суд. Це рада має зробити. Члеви ради! Посадовить діда в холодну бо зараз знов на село підемо рушницї звозити.

БЕЗРОДНИЙ і БЕЗДОМНИЙ (*беруть Росперезанка під руку*): — Ходіть діду! Посидите трохи.

РОСПЕРЕЗАНКО (*оперяється*): — То як то? Це розбій якийсь чи що? Як це? Що це... за що? Господарство має присудити розібрати і мене забрали.

КОМІСАР: — Ідіть, ідіть діду, не пручайтесь, ато гірше буде. Ми таких зарз цілу компанію зберем.

(*Безродний і Бездомний ведуть Росперезанка, він грубо пручається. Недомучений прає єго з задю. Росперезанко застряг у дверях*).

ЯВА VIII.

РОСПЕРЕЗАНЧИХА (*входить, зобачила, що тягнуть Росперезанка, кидається єго обороняти, — з криком до Бездомного*): — Куди ти тягнеш мого старого! Ах ти паймитюго! Ах ти торбогресе! Ой людоньки добрі! Ой мир хрещений! Ратуйте... ратуйте нас бідних! Ратуйте бідного невинного чоловіка бо задушити хотять! Ой аже задушили! Ой-ой-ой! (*Кілька селян помогли і затягнули в холодну Росперезанка*).

КОМІСАР: — Товариші селяни! Посадовіть і бабу з дідом в холодну! Скучаті не будуть в двох! (*Кілька селян хапають Росперезанку і садовлять в холодну. Вона кричить*): Ой злодії, ой душогубники! ой, подушити хотять!

КОМІСАР: — Відові люде. З ними не легко впоратись. (*До селян*): Замкнули дука з бабою, тепер зберайтесь і підем на село. (*До Тимка*): А ви Тимку даглядайте тут за ними.

ТИМКО: — То вже постережу я їх тут. Я їх догляну...

(*Всі виходять. Тимко бере віник і замітає*): — Так то, це за них таки добре беруться. Один вже з жінкою сидить в холодній а других пішли вилловлювати. Це самопалка клята ему наробила. От тобі і дожився до холодної. А погано таки богачоні сидіти з жінкою в холодній. Та ще такому богатійові як наш Росперезанко. От, що значить біднота зананувала. Бач які то тепер часи настали. Гай-га! Зовсім змінились. Значить, ми вже і раду маєм на селі. Комісар казав, що все, що не захотять, то зроблять тепер. Тільки для бідних, а не для боачів. Кажуть, школи в нас скоро будуть, газети, книжки, просвіта. Машини, кажуть, позаводять. Все машинами, кажуть, буде робитись. Воду носити машинями, свиням давати, корови доїти, хліб жати, навіть хату замітати і то машинами. Цего вже ніяка не потрібно буде. А хіба це можливо? (*Задумується*). Чому пі? Старі люди розказують, що не вірили бувало, щоб панщину можна було прийняти. Що без коний можна їздити. А от, всі бачуть, що панщину змінили і сліду по ній не лишилось; що машинами вже їздять. Так ноно може і з богачами статись. Так, так (*замітає*) хто не робить, хай не спочиває.

ЯВА ІХ.

ПІВІДКИЙ (*вбігає заспавшись*): — Ой боже мій. Ой пропав я! Деб я сховався? Де дід Росперезанко дівся, де?

ТИМКО: — Що сталося, що ви так збентежені?

ПІВІДКИЙ: — Я розказав комісарові все чисто, де хто рушниці заготовив. Думав що прислужусь цим і мене не будуть чіпати. Ви знаєте, я чоловік не з богатих.

ТИМКО: — А вони що?

ШВИДКИЙ: — В мене вже трусять. Господарство описують. Мене шукають. Я спід рук викрутився. Де дід, де?

ТИМКО: — Сидить з бабою в холодній.

ШВИДКИЙ: — Посадовили таки. За що?

ТИМКО: — За самоналку. Утворили раду з селян. Всіх богачів будуть виловлювати і в холодну садовити. Попа теж приведуть. А землю їх будуть ділити поміж бідними. Так комісар звелів.

ШВИДКИЙ: — Он як...

ТИМКО: — А так, так. Тепер ваша бере. Треба і собі їти помагати де-що зробити. *(Шукає ключа на вікні)*. Де це ключ дівся. Дверий нема чим замкнути. *(Дивиться в вікно)*. О! Онде вже попа під руку ведуть. Бач як почервонів від злості. Онде віз рушниць везуть. А народу скільки валить народу... Більше, як на пожежу. Піду і собі. *(Хутко виходить)*.

ШВИДКИЙ: — Ой пронав як!.. Ой деб я сховався. *(Ховається під стіл)*.

ЯВА Х.

(Безродний і Бездомний скоро убігають, зобачивши Швидкого: Ось він ось! (Витмають сло спід столу і засовують теж в холодну).

ШВИДКИЙ: — Голубчики мої! Голубчики! За що це? Я чоловік бідний... Пустіть мене, пустіть!

БЕЗРОДНИЙ і БЕЗДОМНИЙ: — Там твоє місце, там. Послі розсудем! *(Вертаються до виходу але здибаються в дверях з селянами)*.

ЯВА ХІ.

(Селяни ведуть попа. Він почервонів від злості, опералється і хоче щось говорити. Але селяни затуляють ему рота і теж засовують в холодну).

ГОЛОСИ СЕЛЯН: — Полкнання на богачів розпочалась! Хай живе селянська влада на селі, робітничка в місті! Хай живе увільнений робучий народ! Хай живе правда на землі на віки!

(ЗАВІСА).

ТЕАТРАЛЬНІ ТВОРИ.

Американський шляхтич, образець в 3 діях	30
Базар, песа на 4 дії (В. Винниченка)	25
Батраки, драма в 4 діях	35
Безталанна, драма в 5 діях	35
Бувальщина, комедія в 1 дії	20
Бурлака, драмат в 5 діях	35
Вихрест, драма в 5 діях	35
Глитай або Павук, драма на 1 дії	45
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5 діях	40
Двоє, драматичний малюнок на одну дію	10
Добрі діти, образ з життя амер. школярів на 3 дії	15
Душогуби, драма в 5 діях	35
Душогубка, драма в 4 діях	30
Дячиха, комедія в 4 діях	35
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях	50
За друзі своя, драма в 5 діях	40
За Немань іду, оперета в 4 діях	20
Запорожський клад, комедію-опера в 3 діях	30
Катерина, драма в 4 діях	30
Мазепа, драма в 5 діях	35
Майська ніч, комедія в 3 діях	30
Наймичка, драма в 5 діях	35
На сіножаті, жарт на одну дію	25
На старости літ, образ з життя народа в 2 дії	10
На тихі води, на ясні зорі, сцен. образок в 4 діях	25
Недолюдки, бувальщина в 3 діях	30
Нещасне кохання, драма в 5 діях	40
Ніч під Івана Купала, драма в 5 діях	50
Орися, малюнки з міщанського життя в 4 діях	30
Панна Штукарка, комедія в 3 діях	30
Шіста жидівки, драма в 5 діях	40
Повернув ся із Сибіру, драма в 5 діях	35
По ревізії, етюд в 1 дії	20
Пошились у дурні, комедія-оперетка в 3 діях	35
Прометей, драматичний уривок	15
Сватанє на вечерницях, жарт в 1 дії	10
Сватанє на Гончарівці, оперета в 3 діях	35
Соколики, комедія в 4 діях	35
Страйк, сценічний образ в 3 діях	20
Страйкер, образ з робітничого життя в 1 дії	10
Сьвідки, комедія, в 1 дії	15
Тарас Бульба під Дубном, драма в 4 діях	35
Терновий вінок, або жертви царизму, драма в 4 діях.....	50
Хмара, драма в 4 діях	40
Щасливий край, комедія на одну дію	15
Як ковбаса та чарка, то минеть ся й сварка, вод. в 1 дії	20